

Nr 12.

Av herr **Malmberg m. fl.**, *angående skrivelse till Konungen med begäran om ytterligare utredning och förslag i fråga om statsstuteri vid Ottenby m. m.*

I underdånig skrivelse av den 6 maj 1903 anhöll Riksdagen att Kungl. Maj:t, efter verkställd utredning, täcktes vidtaga de åtgärder, som från statens sida kunde anses erforderliga för befrämjande av vår inhemska hästavel, och i en till Konungen den 22 april 1907, av motionärerna i Riksdagen, ingiven skrivelse hava dessa ytterligare utvecklat motionens innebörd och syfte.

Den 5 juni 1909 behagade Kungl. Maj:t förordna att högst fem sakkunnige finge tillkallas att inom jordbruksdepartementet biträda med »utredning och utarbetande av förslag i fråga om åtgärder för främjande av landets hästavel, med särskilt fästat avseende, bland annat, på uppfödning inom landet av avelshingstar».

Den 11 december 1911 avgavs till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet av dessa sakkunnige ett i vissa fall synnerligen uttömmande betänkande.

Allt tyder därför på, att såväl Kungl. Maj:t som Riksdagen hysa stort intresse för den både militäriskt och nationalekonomiskt betydelsefulla frågan: »att främja landets hästavel».

Såsom ett led uti dylika åtgärder står ock förslaget att upprätta ett stamstuteri för den ädla hästaveln på Ottenby kungsgård på Öland; och den 9 maj 1912 anbefalldes Kungl. Maj:t stuteriöverstyrelsen att inkomma med organisationsplan m. m. för ett dylikt stuteri, och med ledning av stuteriöverstyrelsens förslag avgavs nädig proposition till Riksdagen

den 4 april 1913 »angående upprättande av ett statsstuteri på Ottenby kungsladugård».

Såväl stuteriöverstyrelsen som chefen för jordbruksdepartementet framhöllo den stora betydelsen att frigöra landet från alltjämt pågående import av beskällare och att inom eget område uppdraga en hästtyp av ädelt blod, vilken fullt motsvarade de milltära kraven — som äro ofrånkomliga — och genom spridning av fullgott stomaterial av denna typ, huvudsakligen genom försäljning av föl från det ifrågasatta stuteriet, underlätta för uppfödarna i de olika bygderna anskaffningen av typiska moderston och således mera säkerställa deras hantering, liksom att statens hingstdepoter skulle till den största delen kunna remonteras från detta stuteri.

Vid frågans behandling i Riksdagen blev den av jordbruksutskottet tillstyrkt och bifölls av Första kammaren, men blev av Andra kammaren avslagen, och i den gemensamma voteringen föll den helt, ehuru jordbruksministern kraftigt framhöll dess betydelse, vilken ock av många kamrarnas ledamöter vitsordades.

Av debatten vid tillfället vill det förefalla som motivet för avslag var, dels den stora kostnaden för de föreslagna anordningarna, dels att utredningen törhända ej vore helt till fyllest och, säkerligen hos mången, att endast denna enda gren av landets hästavel — den ädla — blivit tillgodosedd, men den kallblodiga, som är mångdubbelt större — den utgör enligt statistiken omkring 80 procent och den ädla omkring 20 procent av hela uppfödningen — ej blivit ens omnämnd.

Tvärtom har stuteriöverstyrelsen i sitt förslag över kostnaderna för upprätthållande av stuteriet påpekat, att nu utgående anslag till hästaveln skulle oavkortat allt fortfarande komma den ädla aveln till del.

Den som är med Ottenby, och med öländska hästavelsförhållanden i allmänhet, mera förtrogen vill dock hålla före att, med väl avvägt utnyttjande av alla de goda förutsättningar, som finnas vid Ottenby, vad som avses skall kunna vinnas med vida mindre belopp å de s. k. organisationskostnaderna. Det är de förträffliga gräsbetena och det på åkerjorden växande stråfodret, som äro av betydelse för stuteriet, jämte en viss åkerareal för grönfoder, men ingalunda den stora jordbrukskomplexen i sin helhet, ty havre inköpes av bättre kvalité från fastlandet och åkerjorden lämnar större utbyte vid odling av vete, korn och rotfrukter än av havre. Omkring 450 tunnland åker och mera än 1,000 tunnland äng kunna utarrenderas mot arrende i hö, halm m. m., och staten kan på så sätt undgå det föreslagna beloppet av 100,000 kronor för uppsättning av inventarier och utsäde, jordförbättringar m. m.

Vid såväl Flyinge som Strömsholm drives ej jordbruk för statens räkning, allt är utarrenderat, och så var starkt ifrågasatt på Ottenby under stuteriets dagar, ehuru det då ej kom till stånd.

I fråga om byggnader, dels iståndsättande av befintliga sådana och dels nybyggnader, hava föreslagits belopp tillsammans 277,200 kronor, och härav för de gamla stallarna 127,000 kronor. De sedan senaste eldsolyckan år 1891 kvarstående murarna skulle till erforderlig del nedtagas, återuppmuras samt förses med tak och inredning, nästan uteslutande stora boxar för 10 å 12 djur vardera. Helt nedtagande av de båda jämnlöpande 86 meters längorna med sitt 36 meters mellanparti — tillsammans innehållande en yta av ungefär 2,500 kvadratmeter — och därefter på samma grund uppföra nya murar av beton av något olika system än det föreslagna, skulle enligt uppgift kunna nedbringa kostnaderna till omkring 70,000 kronor och lämna fullt och dragfria boxar med god ventilation och belysning, likvärdiga de föreslagna.

Beträffande bostadshus äro 11 nya byggnader föreslagna, därav 5 för 10 stallbetjänter. På Öland är platsen för byggnader en viktig faktor; man lägger ej där enstaka hus, utan där så ske kan en sammanhängande länga, bruten så att den lämnar bästa skydd mot blåst och snöyra. En sådan länga ställer sig billigare än 5 särskilda byggnader. På befintliga envåningsbyggnader torde kunna ytterligare uppmuras en våning, och på så sätt mera utrymme beredas, utan att personalens krav på trevnad tillbakasättes. Det ifrågasättes därför om ej ytterligare utredning av byggnadsfrågan kan nedsätta förslaget belopp med cirka 100,000 kronor, utan att stuteriets uppgift skulle därav lida men, kommer så den tredje stora posten, inköp av hästar kronor 254,500. En typisk stostam av hög kvalité är ett huvudvillkor för att stuteriet skall fylla sin uppgift; frågan är endast om sättet att åstadkomma densamma.

De viktiga egenskaperna torrhet, spänstighet och energi vinnas säkrare genom uppfödning på den öländska torvan, än genom import från utlandet, och den mönstergilla kroppsformen beror av det riktiga urvalet och den rationella uppfödningen. Om stuteriöverstyrelsen bemyndigas uttaga från inom landet beridna truppförband sådana ston, vilka genom exteriör, härkomst och visad hållbarhet kunna anses lämpliga som moderston, mot insättande av remont i stället, och vidare av enskilda inom landet inköpa fullt passande ston, yngre och äldre, ävensom från utlandet, så torde ett genomsnittspris av 1,500 kronor ej behöva överskridas. Stark gallring måste ju ifrågakomma, men helt visst skall på så sätt en konstant ädel svensk hästtyp framkomma, motsvarande militära krav, och beloppet för detta

ändamål begränsas till 150,000 kronor. Det åtgår under alla förhållanden åtskilliga år, innan en konstant stostam, med känd och erkänd förärvningsförmåga, hunnit bildas.

Efter approximativ beräkning synas kostnaderna för ett statsstuteri på Ottenby kunna ställa sig sålunda:

återuppförande av gamla stallarne	kr.	70,000: —
en mindre länga på södra stallgården »		11,000: —
byggnad för 10 stallbetjänter	»	20,000: —
påbyggnad av byggnader	»	18,000: —
nybyggnad för arrendator	»	10,000: —
äldre bostadsbyggnaders reparation	»	3,200: —
ombyggnad av en äldre stallbyggnad »		13,200: —
oförutsedda utgifter	»	15,600: —
vattenledning	»	20,000: —
inköp av hästar	»	150,000: —
inventarier	»	5,000: —
	Kronor	336,000: —

Ytterligare utredning skulle törhända giva stöd för denna uppfattning, ty det vill förefalla att Ottenbys säregna förhållanden ej blivit helt beaktade.

Vad såväl stuteriöverstyrelsen som chefen för jordbruksdepartementet anfört, rörande betydelsen att frigöra landet från import av avelshingstar av ädelt blod, gäller lika mycket för den alltjämt pågående importen av s. k. Ardennerhingstar. Denna avelsriktning, som enligt statistiken omfattar omkring 50 procent av den inregistrerade hästuppfödningen i landet, har mycket stor nationalekonomisk betydelse både för den högre arbets-effekt en sådan hästtyp lämnar, som även föremål för lönande export. Statistiken ger vid handen, att hingstar av A-klass kunna i detta land uppfödvas, likasom att många från Belgien importerade hela sin tid måst stanna i C-klass. Import av 3:e klassens hingstar är ingalunda god hushållning, och skulle icke behöva förekomma, om ett avelscentrum för den ifrågavarande typen funnes inom landet, där fullgod avelsmateriel stode att erhålla i den omfattning som är nödig. Det har uttalats »att det enskilda intresset tagit den kallblodiga uppfödningen i landet så kraftigt om hand, att statens medverkan ej erfordras». Så är dock ej förhållandet. Den alltjämt pågående importen är bevis, och ehuru ett och annat privatstuteri med gott resultat bedriver dylik avel äro de ingalunda tillfyllest, och dessutom helt beroende av tillfälliga ägares intresse och sakkunskap.

Ett avelscentrum för denna typ, anordnat under statens medverkan, är nödigt och bör så ordnas, att därigenom spridas såväl förstklassiga moderston som beskällare.

Helt naturligt bör ett dylikt avelscentrum ej ordnas som stuteri där djuren gå sysslolösa, utan så att de genom fullgott arbete i jordbrukets tjänst intjäna födan och lämna föl som biprodukt. Om staten anskaffar 100 framstående moderston av denna typ och utlämnar dem, betäckta av statens stambeskällare, till enskilda jordbrukare i en bygd, där verkligt intresse för denna avelsriktning förefinnes, och på villkor att de väl vårdas och varje år betäckas enligt föreskrift samt förbehåller sig rätt att bland fölen uttaga det antal, som staten för sitt ändamål behöver, mot en ersättning av 100 kronor för varje sålunda uttaget föl, samt betingar sig 100 kronor i fölavgift för varje föl innehavaren får behålla och därjämte tillförsäkras innehavaren av varje väl vårdat modersto efter 10 år full äganderätt till djuret, synes statens såväl som den enskildes intresse bliva väl tillgodosett.

Den kostnad ett så ordnat avelscentrum skulle draga bleve i förhållande till gagnet ringa. Två à tre stambeskällare måste staten hålla, vilka skulle betäcka fritt. Västmanland med Strömsholm som centralpunkt synes lämpa sig särskilt för ett dylikt avelscentrum, ty intresset för den kallblodiga typen är där särskilt stor. Av inregistrerade beskällare, 62 stycken, äro 52 kallblodiga, därav 32 Ardenner-typ, ehuru statens ädla hingstdepot finnes inom området.

Vad som blivit anfört rörande bildande av avelscentrum för Ardenner-typen gäller även den nordsvenska hästen, och torde ordnas i Jämtland med Vångens hingstuppfoädningsanstalt som centralpunkt. Denna rent svenska hästtyp är utmärkt och har militäriskt, där dragförmågan tages i anspråk såsom i artillerispannen, för fortifikationen och trängen, som ock nationalekonomiskt mycket stor betydelse. Hela landet norr om Dalälven bedriver endast sådan avel. Om för uppsättning av dessa båda avelscentra lämnas vardera 150,000 kronor, skulle således för ändamålet krävas 300,000 kronor för en gång. En liten omläggning av underhållet av hingstar vid nu befintliga hingstdepoter skulle nog kunna medgiva, att nu utgående anslag till hästavelsfrämjande även kunde lämna bidrag till den kallblodiga aveln. Det kongl. brevet av den 1:a November 1872 bestämmer ju ock att »härväsendets behov av hästavelsmateriel skall gå främst, men därefter jordbruket, skogs- och bergsbruket, och att vid Strömsholms hingstdepot skall finnas hingstar för alla gagns bruk».

Med stöd av vad ovan blivit anfört hemställes vördsamt,

att Riksdagen ville besluta en skrivelse, det Kongl. Maj:t täcktes, efter ytterligare utredning rörande statsstuteri vid Ottenby, inkomma med förslag till dylikt och taga under omprövning om ej avelscentrum, enligt angivna grunder, kan för Ardennertyp anordnas i Västmanland och för Nordsvensk typ i Jämtland, och därefter inkomma med förslag till dylika, och på så sätt ett ordnat system till främjande av hela landets hästkultur kan åstadkommas.

Stockholm den 22 Jan. 1914.

Klas Malmberg.

Carl Boberg.

P. Valerius Olsson.
